

УДК 330.354

Нікітін Ю.О.,
д.т.н., зав. сектором інновацій та трансферу технологій
 Мельник М.В.,
м.н.с. сектору інновацій та трансферу технологій
 Хвалінський С.О.,
н.с. сектору інновацій та трансферу технологій
Інститут надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля НАН України

ІННОВАЦІЙНІ МСП ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Nikitin Yu.O.,
dr.sc.(techn.), head at the sector of
innovation and transfer technology
 Melnik M.V.,
junior researcher at the sector
of innovation and transfer technology
 Khvalinskyi S.O.,
researcher at the sector of innovation
and transfer technology
Institute for Superhard Materials V. Bakul NAS Ukraine

THE INNOVATIVE SME AS THE BASE OF THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF EU

Постановка проблеми. Інновації мають важливе значення для підвищення європейської конкурентоспроможності у світовій економіці. Центральним напрямком політики і програм Європейського Союзу (ЄС) є збільшення інвестицій в наукові дослідження і розробки з наступною конвертацією результатів дослідження у нові товари, послуги або процеси на ринку та вирішення проблем зовнішніх викликів і суспільства.

Підтримка розвитку інноваційних підприємств ЄС має вирішальне значення для підвищення конкурентоспроможності індустріальної промисловості ЄС, яка становить 80% експорту Європи. Малі та середні підприємства (МСП) є особливим пріоритетом інноваційної політики ЄС. На сьогодні більш ніж 70% МСП Європи мають труднощі щодо інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Закономірності розвитку малих та середніх підприємств (МСП) можуть бути використані для розробки нових теоретичних та методологічних підходів їх розвитку. Роботи таких вчених, як Савіна Ю.В. [1], Абрамешіна А.Є. [2], Фатхутдінова Р.А. [3], Ільєнкової С.Д. [4], Лі Н. [5], Василеску Л. [6], Лазоніка У. [7] відіграли значну роль щодо понять та розкриття основ діяльності МСП, але аналітичні дослідження щодо вивчення закономірностей розвитку інноваційних підприємств малого та середнього бізнесу, в тому числі Європи, за незначною кількістю відсутні.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз та визначення характерних особливостей та статистичних закономірностей розвитку інноваційних підприємств Європи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Майже половина всіх підприємств ЄС-28 повідомила про здійснювану інноваційну діяльність (48,9%) в період 2010-2012, що на 3,9% нижче у порівнянні з періодом 2008-2010 рр. Серед держав-членів ЄС найнижча інноваційна активність була зафіксована у Болгарії (27,4%), Польщі (23,0%) і Румунії (20,7%), а найбільш активне зростання відбувалось у Туреччині, Сербії, Норвегії (рис. 1) [8].

Більшість країн ЄС (14 країн) мають переважну кількість інноваційних підприємств (більше 50%) (табл. 1) [8]. Класифікація інноваційних підприємств, згідно Європейської статистики, відбувається за основними рівнозначними типами інновацій, які превалюють на підприємстві, а саме: організаційні інновації; маркетингові інновації; продуктові інновації та інноваційні процеси, які поліпшують виробництво або спосіб доставки продуктів.

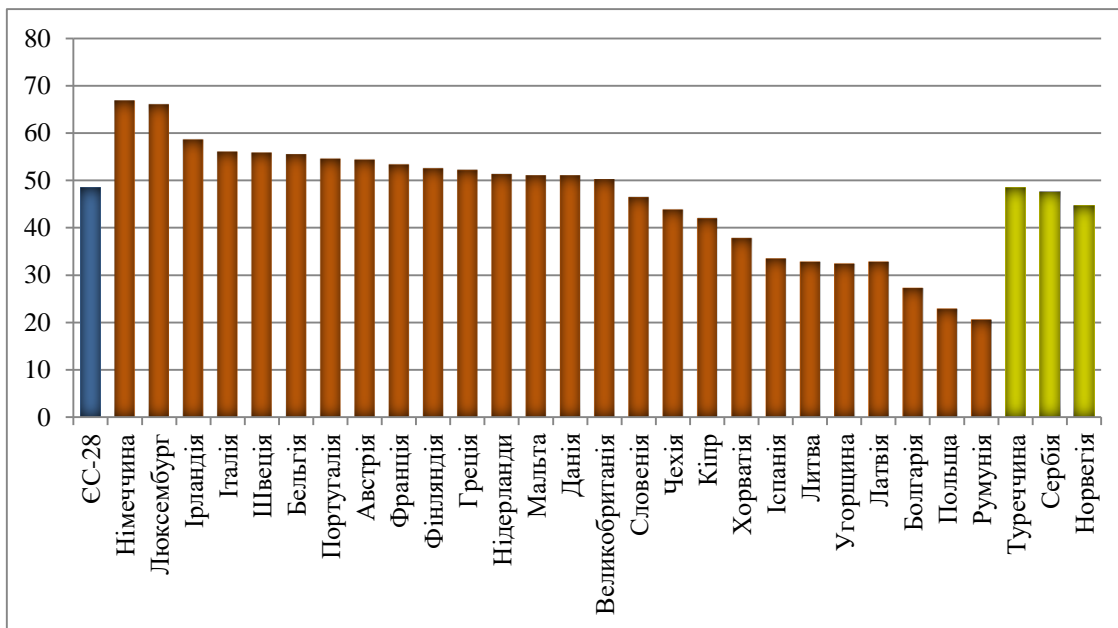

Рис. 1. Частка інноваційних підприємств ЄС-28, 2010-2012 рр. (% від усіх підприємств)
Джерело: [8]

Таблиця 1

Частка інноваційних підприємств у країнах ЄС

Назва країни	Інноваційні підприємства	Продуктові інновації	Процесові інновації	Організаційні інновації	Маркетингові інновації
ЄС – 28	48,9%	23,7%	21,4%	27,5%	24,3%
Німеччина	66,90%	35,80%	25,50%	32,20%	34,40%
Люксембург	66,10%	30,30%	32,80%	46,80%	32,40%
Ірландія	58,70%	27,80%	25,90%	21,80%	35,70%
Італія	56,10%	29,10%	30,40%	33,50%	31,00%
Швеція	55,90%	31,50%	23,90%	25,30%	30,40%
Бельгія	55,60%	31,50%	31,10%	29,30%	21,90%
Португалія	54,60%	26,00%	33,50%	32,80%	32,80%
Австрія	54,40%	26,60%	28,70%	36,40%	29,50%
Франція	53,40%	24,20%	24,10%	34,20%	25,40%
Фінляндія	52,60%	31,00%	29,30%	29,70%	26,50%
Греція	52,30%	19,50%	25,60%	30,20%	36,80%
Нідерланди	51,40%	31,90%	25,90%	27,30%	23,20%
Мальта	51,10%	23,90%	26,40%	34,70%	32,60%
Данія	51,10%	24,80%	22,90%	32,20%	29,40%

Джерело: [8]

У першу п'ятірку країн-новаторів по кількості інноваційних підприємств входять: Німеччина, Люксембург, Ірландія, Італія, Швеція.

До найбільш важливих цілей всіх типів підприємств Європейського Союзу є: зростання обороту, зниження витрат, підвищення прибутковості, зростання частину ринку. При цьому важливість цих цілей для інноваційних підприємств на 7-12% вище, ніж для не інноваційних підприємств ЄС (рис. 2 (а)).

Найбільш важливими стратегіями розвитку підприємств Європейського Союзу є: покращення маркетингу товарів та послуг, розвиток нових ринків, вдосконалення товарів та послуг, зменшення внутрішніх операційних витрат, підвищення гнучкості, придбання матеріалів, компонентів та послуг, побудова альянсів. Причому однаково важливими для інноваційних і не інноваційних підприємств ЄС є стратегії: розвитку нових ринків, підвищення гнучкості та придбання матеріалів, компонентів, послуг. У співвідношенні найбільш важливими стратегіями інноваційних підприємств ніж не інноваційних підприємств ЄС є: покращення маркетингу товарів та послуг, вдосконалення товарів та послуг, зменшення внутрішніх операційних витрат (рис. 2 (б)).

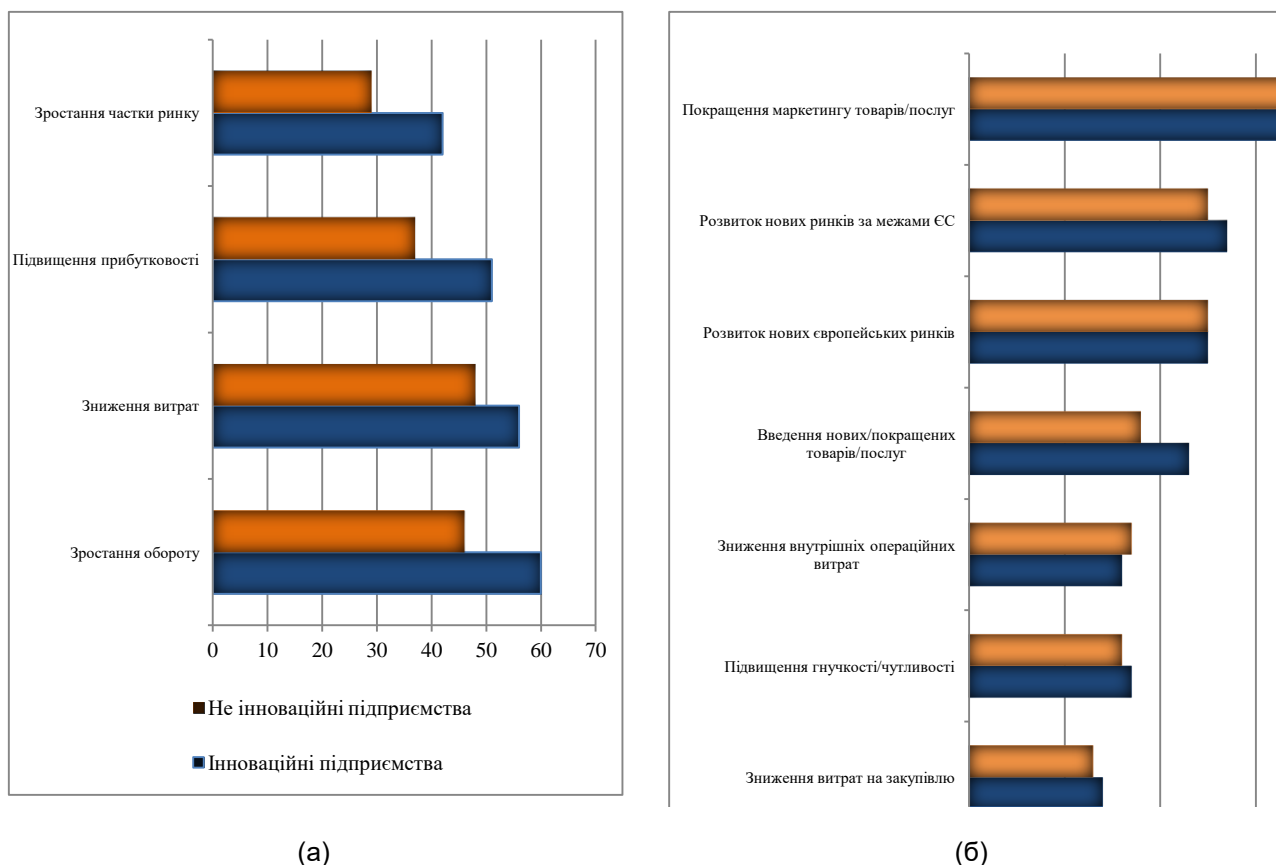

Рис. 2 Цілі (а) та стратегії (б) інноваційних і не інноваційних підприємств ЄС у 2010-2012 рр.
Джерело: [9]

Що стосується конкретних видів інновацій, то велика частина підприємств впроваджує:

- **продуктові інновації** – Німеччина (35,8%), Люксембург, Швеція, Нідерланди, Бельгія, Фінляндія (більш ніж 30,0% від всіх підприємств);
- **процесові інновації** - Німеччина, Швеція, Бельгія, Нідерланди, Фінляндія і Люксембург (більш ніж 30,0% від всіх підприємств);
- **організаційні інновації** (методи, процедури, обов'язки, прийняття рішень, зовнішні відносини) – Люксембург (46,8%), Німеччина, Італія, Португалія, Франція, Мальта, Данія, Греція (більш ніж 30,0% від всіх підприємств);
- **маркетингові інновації** - Греція (36,8%), Ірландія, Німеччина, Португалія, Люксембург, Італія, Швеція (більш ніж 30,0% від всіх підприємств).

Як показує аналіз, наявність продуктивних інновацій на ринках потребує достатньо високу долю впровадження маркетингових, організаційних та процесових інновацій. Так, технологічні процесові інновації були введені в одному з п'яти підприємств (21,4%). Серед держав-членів ЄС, Німеччина, Швеція, Люксембург були лідерами у впровадженні інноваційних технологічних процесів. Причому три п'ятих впроваджених інноваційних процесів інноваційних підприємств у всіх країнах ЄС (58,9%) було пов'язано із поліпшенням допоміжних операцій для процесів, таких як обслуговування, закупки, бухгалтерського обліку, а трохи більше ніж одна третина (34,9%) впроваджень інноваційних процесів було пов'язано із поліпшенням матеріально-технічного забезпечення.

До найбільш важливих джерел інформації, що використовують інноваційні підприємства ЄС для розробки інновацій є: постачальники матеріалів, компонентів; в межах підприємства; клієнти та споживачі; конференції та виставки; конкуренти та інші підприємства сектору; консультанти (рис. 3 (а)).

Найбільш важливі методи підвищення конкурентоспроможності інноваційних підприємств ЄС є: тривалість виробничого циклу; комплексність товарів та послуг; комерційна стратегія, торговельна марка, патенти, (рис. 3 (б)).

Серед інноваційних підприємств ЄС найбільшу кількість 756887 становлять інноваційні малі та середні підприємства (ІМСП) – 96,4%, а більшість 79,5% відноситься до підприємств із кількістю до 50 працівників, що свідчить про високий рівень підтримки підприємництва у ЄС.

- Більшість країн ЄС (15 країн) мають інноваційні МСП у кількості більше ніж 10000 (табл. 2) [10].

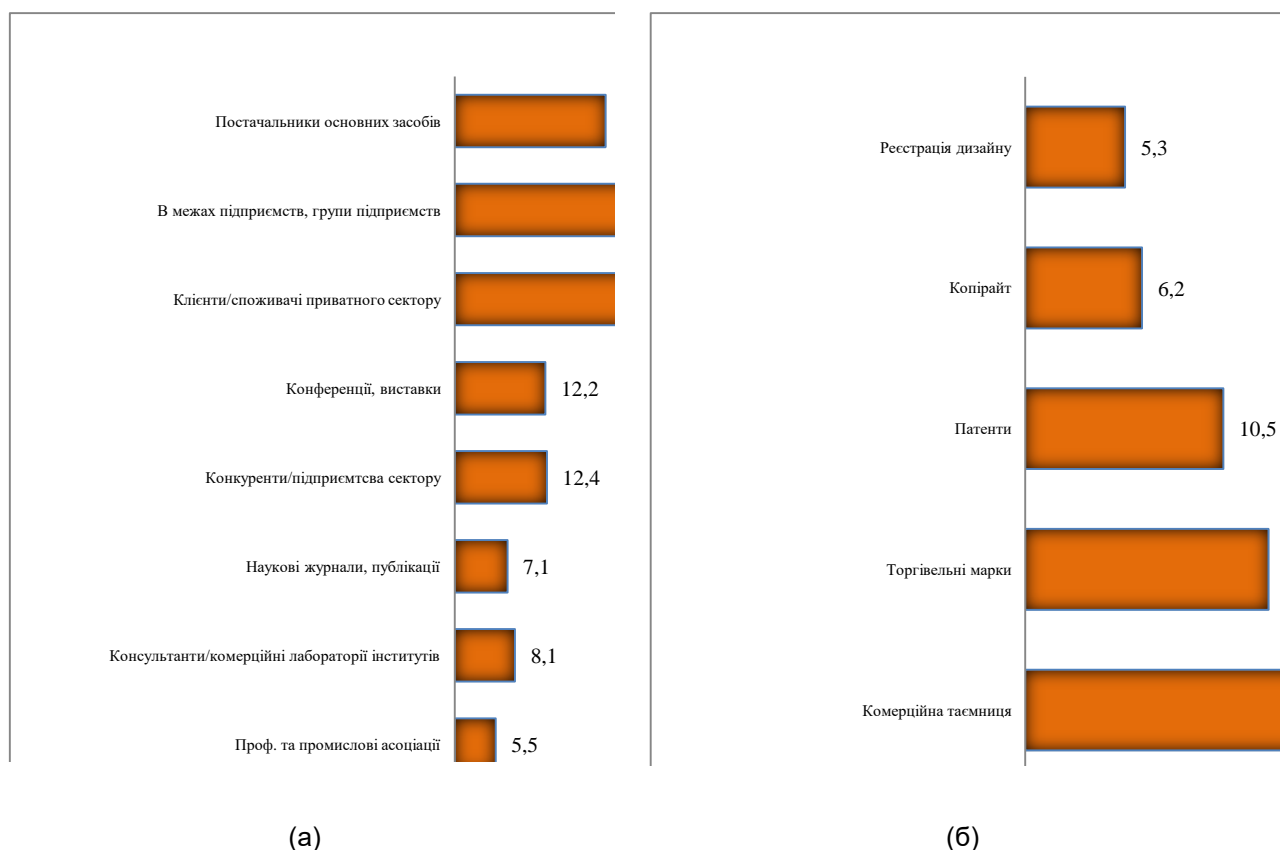

Рис. 3. Джерела інформації, що використовуються для розробки інновацій (а) та методи підвищення конкурентоспроможності (б) інноваційних підприємств ЄС, 2010-2012 рр. (% від усіх продуктів чи технологій або підприємств)

Джерело: [9]

Інноваційні малі та середні підприємства (ІМСП) ЄС, 2012 р.

Таблиця 2

Назва країни	Загальна кількість інноваційних підприємств	10-49 працівників	50-250 працівників	ІМСП	ІМСП, %
ЄС – 28	785 243	624 377	132 510	756 887	96,39
Німеччина	135 033	100 798	27 801	128 599	95,24
Італія	116 621	100 548	13 779	114 327	98,03
Туреччина	81 078	66 254	12 379	78 633	96,98
Іспанія	71 801	60 817	9 264	70 081	97,60
Франція	70 962	55 761	12 151	67 912	95,70
Польща	54 365	41 267	10 868	52 135	95,90
Румунія	28 866	22 400	5 270	27 670	95,86
Нідерланди	25 242	19 844	4 595	24 439	96,82
Чехія	22 253	16 941	4 171	21 112	94,87
Швеція	17 954	14 380	2 929	17 309	96,41
Португалія	17 660	14 404	2 824	17 228	97,55
Австрія	16 451	12 679	2 996	15 675	95,28
Угорщина	15 160	11 894	2 674	14 568	96,09
Бельгія	14 286	11 052	2 642	13 694	95,86
Болгарія	14 296	11 057	2 724	13 781	96,40
Греція	14 987	13 016	1 701	14 717	98,20

Джерело: [10]

Хоча найбільша кількість ІМСП знаходиться у Німеччині та Італії (32,0% від загальної кількості ІМСП в ЄС), найбільший відсоток ІМСП від загальної кількості інноваційних підприємств знаходиться у Греції, Італії, Іспанії та Португалії.

Аналіз загальної кількості та відсоткового співвідношення інноваційних підприємств малого та середнього бізнесу ЄС щодо розподілу до основних типів інновацій показав, що: організаційні інновації – 39,83% (94748 підприємств), продуктові інновації – 32,51% (77350 підприємств), процесові інновації – 19,78% (47054 підприємств), і маркетингові інновації – 7,88% (18745 підприємств) (табл. 3) [11].

Таблиця 3

Розподіл ІМСП за основними типами інновацій

Країни	Кількість ІМСП (шт.)				Кількість ІМСП, %			
	Продукт	Процес	Маркетинг	Організація	Продукт	Процес	Маркетинг	Організація
ЄС – 28	77350	47054	18745	94748	32,51	19,78	7,88	39,83
Австрія	1345	1693	1529	2514	18,99	23,91	21,59	35,50
Бельгія	1678	1617	1186	2120	25,42	24,50	17,97	32,12
Болгарія	698	476	865	545	27,01	18,42	33,48	21,09
Греція	681	1570	2246	1233	11,88	27,40	39,20	21,52
Данія	904	781	721	886	27,46	23,72	21,90	26,91
Естонія	351	447	343	335	23,78	30,28	23,24	22,70
Ірландія	745	595	563	952	26,09	20,84	19,72	33,35
Іспанія	1008	6150	2842	6915	5,96	36,36	16,80	40,88
Італія	10220	11723	13630	16075	19,79	22,70	26,39	31,12
Кіпр	25	140	153	99	6,00	33,57	36,69	23,74
Латвія	167	277	323	325	15,29	25,37	29,58	29,76
Литва	285	377	610	476	16,30	21,57	34,90	27,23
Люксембург	171	221	101	322	20,98	27,12	12,39	39,51
Мальта	54	70	76	161	14,96	19,39	21,05	44,60
Нідерланди	3739	2256	2078	2981	33,82	20,41	18,80	26,97
Німеччина	23869	10150	19580	16528	34,0	14,47	27,92	23,57
Польща	844	2571	2615	986	12,03	36,64	37,27	14,05
Португалія	987	2302	1874	1806	14,16	33,03	26,89	25,91
Румунія	308	642	1271	1324	8,69	18,11	35,85	37,35
Словаччина	343	292	578	481	20,25	17,24	34,12	28,39
Словенія	745	284	456	345	40,71	15,52	24,92	18,85
Угорщина	836	460	1475	891	22,83	12,56	40,28	24,33
Фінляндія	985	881	716	936	28,00	25,04	20,35	26,61
Франція	2137	6485	5402	11312	8,43	25,60	21,32	44,65
Хорватія	275	441	588	535	14,95	23,98	31,97	29,09
Чехія	1826	1532	2375	1810	24,21	20,31	31,49	24,00
Швеція	2911	1609	2370	1453	34,89	19,29	28,41	17,42
Норвегія	964	333	980	818	31,15	10,76	31,66	26,43
Сербія	575	399	677	683	24,64	17,10	29,01	29,26
Туреччина	881	5373	9453	6967	3,89	23,70	41,69	30,73

Джерело: [11]

Найбільша кількість на національному рівні країни інноваційних МСП, які впроваджують:

- організаційні інновації у Франції (44,65%), найменша у Польщі (14,05%);
- продуктові інновації у Словенії – 40,71%, а найменша у Іспанії – 5,96%;
- процесові інновації у Польщі – 36,64%, а найменша у Норвегії – 10,76%;
- маркетингові інновації у Туреччині (41,69%), а найменша у Люксембурзі – 12,39% [12].

Висновки з проведеного дослідження. Встановлено, що більшість країн Європейського Союзу мають переважну кількість інноваційних підприємств, це більше ніж 50% від кількості усіх підприємств. Більшу кількість інноваційних підприємств у країнах ЄС складають інноваційні підприємства малого та середнього бізнесу ЄС, це 94%–98% від кількості усіх інноваційних підприємств, а більшість 79,5% відноситься до підприємств із кількістю до 50 працівників.

В першу п'ятірку країн-новаторів по кількості інноваційних підприємств входять: Німеччина, Люксембург, Ірландія, Італія, Швеція.

Найбільш важливі такі цілі, як зростання обороту, зниження витрат, підвищення прибутковості, зростання частини ринку для інноваційних підприємств на 7-12% вище ніж для не інноваційних підприємств ЄС.

Найбільш важливими стратегіями інноваційних підприємств ЄС є: розвиток нових ринків ЄС, покращення маркетингу товарів та послуг, вдосконалення товарів та послуг, зменшення внутрішніх операційних витрат, а до найбільш важливих методів підвищення конкурентоспроможності можна віднести: тривалість виробничого циклу; комплексність товарів та послуг; комерційна стратегія, торговельна марка, патенти.

Встановлено, що розробка інновацій інноваційних МСП ЄС носить відкритий характер та базується на принципах відкритого інноваційного процесу із застосуванням зовнішньої інформації від постачальників, споживачів, консультантів, конкурентів та інших підприємств сектору.

Література

1. Савин Ю.В. Особенности классификации инновационно активных промышленных предприятий / Ю. Савин // Журнал правовых и экономических исследований – 2015. – №2. – С. 199–203.
2. Инновационный менеджмент / [Абрамешин А.Е., Воронина Т.П., Молчанова О.П., Тихонова Е.А., Шленов Ю.В.]; под ред. Молчановой О.П. – М. : «Вита-Пресс», 2001. – 139 с.
3. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент : учебник / Р.А. Фатхутдинов, 4-е изд. – СПб. : Питер, 2003. – 400 с.
4. Инновационный менеджмент : учебник для вузов / [С.Д. Ильенкова, Л.М. Гохберг, С.Ю. Ягудин и др.]; под ред. С.Д. Ильенковой. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 327 с.
5. Lee N. Access to finance for innovative SMEs since the financial crisis [Електронний ресурс] / Neil Lee, Hiba Sameen, Marc Cowling // Research Policy, 44 (2015). – p. 370–380. – Режим доступу: <http://isiarticles.com/bundles/Article/pre/pdf/46892.pdf>.
6. Vasilescu L. Accessing finance for innovative EU SMES – key drivers and challenges [Електронний ресурс] / Laura Vasilescu // Economic Review – Vol. XII, Issue 2, November 2014. – Режим доступу: <http://www.ef.untz.ba/images/Casopis/November2014/Paper3.pdf>
7. Lazonick W. The economics of innovative enterprise [Електронний ресурс] / William Lazonick. – Режим доступу: <http://www.bi.edu/InstitutterFiles/Innovasjon%20og%20C3%B8konomisk%20organisering/Ping/Dokumenter/2.%20Lazonick%20Economics%20of%20Innovative%20Enterprise%20BI%2020130506REV.pdf>
8. Innovation statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Innovation_statistics
9. Innovation statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Innovation_statistics
10. Innovation statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://appsso.eurostat.ec>
11. Fertility indicators [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do.
12. Innovation statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/web/science-technology-innovation/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_T2HmWmRlIBkW&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1

References

1. Savin, Yu. (2015), "Specific features of classification of innovation industrial enterprises", *Journal of legal and economic studies*, no. 2, pp. 199–203.
2. Abrameshin, A.E., Voronina, T.P., Molchanova, O.P., Tikhonova, E.A. and Shlenov, Yu.V. (2001), *Innovatsionnyy menedzhment* [The innovation management], "Vita-Press", Moscow, Russia, 139 p.
3. Fathutdinov, R.A. (2003), *Innovatsionnyy menedzhment* [The innovation management], textbook, 4th ed., Piter, St.-Peterburg, Russia, 400 p.
4. Ilenkova, S.D., Gokhberg, L.M., Yagudin, S.Yu. et al. (1997), *Innovatsionnyy menedzhment* [Innovation Management], textbook, Banki i birzhi, YuNITI, Moscow, Russia, 327 p.

5. Lee, Neil, Sameen, Hiba and Cowling, Marc (2015), "Access to finance for innovative SMEs since the financial crisis", *Research Policy*, 44, pp. 370–380, available at: <http://isiarticles.com/bundles/Article/pre/pdf/46892.pdf> (access date September 6, 2016).
6. Vasilescu, L. (2014), "Accessing finance for innovative EU SMES – key drivers and challenges", *Economic Review*, Vol. XII, Issue 2, available at: <http://ef.untz.ba/images/Casopis/November2014/Paper3.pdf> (access date September 9, 2016).
7. Lazonick, W. The economics of innovative enterprise, available at: <http://bi.edu/InstitutterFiles/Innovasjon%20og%20%C3%B8konomisk%20organisering/Ping/Dokumenter/2.%20Lazonick%20Economics%20of%20Innovative%20Enterprise%20BI%2020130506REV.pdf> (access date September 9, 2016).
8. Innovation statistics, available at: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Innovation_statistics (access date September 9, 2016).
9. Innovation statistics, available at: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Innovation_statistics (access date September 12, 2016).
10. Innovation statistics, available at: <http://appsso.eurostat.ec> (access date September 14, 2016).
11. Fertility indicators, available at: ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do (access date September 15, 2016).
12. Innovation statistics, available at: http://ec.europa.eu/eurostat/web/science-technology-innovation/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_T2HmWmRIIBkW&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1 (access date September 16, 2016).

УДК 330:005.342 (477)

Колтунович О.С.,
к.е.н.

*ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України»*

ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ В КРАЇНАХ ЄС ТА ЄАЕС

Koltunovych O.S.,
cand.sc.(econ.)

*State Institution "Institute for Environmental
Economics and Sustainable Development of the
National Academy of Sciences of Ukraine"*

INSTITUTIONAL PRECONDITIONS FOR INNOVATIVE AND TECHNOLOGICAL MODERNIZATION IN THE EU COUNTRIES AND EAEU

Постановка проблеми. Вибір вектору економічної інтеграції України у 2014 році визначив пріоритетні напрями зовнішньоекономічної діяльності на довгострокову перспективу. В рамках зони вільної торгівлі з країнами Євросоюзу (ЄС) низька конкурентоспроможність українських експортерів стримує вихід вітчизняних товаровиробників на європейські ринки. Це призвело до скорочення обсягів експорту. З іншого боку, дезінтеграція з країнами Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) призвела до значних експортних втрат та падіння обсягів промислового виробництва у високотехнологічних секторах економіки [1; 2].

Цими проблемами й обумовлено створення інституційних передумов інноваційно-технологічної модернізації реального сектору економіки, що забезпечить швидкий перехід на нові технічні регламенти та стандарти (на прикладі країн ЄС та ЄАЕС), а також підвищить конкурентоспроможність українських товаровиробників на зовнішніх ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки розглядалися в значній кількості наукових праць та досліджень В.М. Гейця, А.І. Амоші, Б.В. Гриньова, В.П. Соловйова, Н.В. Краснокутської та ін. В цих дослідженнях констатуються низький рівень ефективності національної економіки, значне відставання окремих секторів економіки за рівнем їх модернізації від рівня країн ЄС та ЄАЕС. Проте, потребують детальних